

Naturverdier ved Sørli,
Nøklevann, Oslo kommune

Anders Thylén

Ekstrakt

Biofokus har på oppdrag for Oslo kommune, Bymiljøetaten, kartlagt naturverdier i et område ved den gamle husmannsplassen Sørli, inntil Nøklevann, i Oslo kommune. Det arbeides med reguleringsplan for området.

Kulturmarken er noe preget av perioder med oppdyrking og gjødsling, og de biologiske verdiene er dermed noe begrenset. Det er likevel registrert tre naturtypelokaliteter i området, hvorav en lokalitet med naturbeitemark var registrert fra tidligere. Av de nykartlagte er en registrert som hagemark og en som store gamle trær. Alle lokalitetene er gitt lokal verdi (C). Mye av naturkvalitetene i området er knyttet til helheten i landskapet med åpen mark, kantsoner, våtmark m.m., mer enn til enkeltobjekter.

Nøkkelord

Sørli
Oslo
Kulturlandskap
Planområde
Naturtyper
Fremmede arter

Omslag

Sørli ved Nøklevann. Foto:
Anders Thylén.

ISSN: 1893-2851

ISBN: 978-82-8209-382-8

BioFokus-notat 2014-38

Tittel

Naturverdier ved Sørli, Nøklevann, Oslo kommune

Forfatter

Anders Thylén

Dato

21. oktober 2014

Antall sider

13 sider

Refereres som

Thylén, A. 2014. Naturverdier ved Sørli, Nøklevann, Oslo kommune. BioFokus-notat 2014-38. ISBN 978-82-8209-382-8. Stiftelsen BioFokus. Oslo

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder dette notatet "levende" linker.

Oppdragsgiver

Oslo kommune, Bymiljøetaten

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig. Andre BioFokus rapporter og notater kan lastes ned fra:
<http://lager.biofokus.no/web/Litteratur.htm>

BioFokus: Gaustadallèen 21, 0349 OSLO
Telefon 22 95 85 98

E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

Bakgrunn

Biofokus har på oppdrag for Oslo kommune, Bymiljøetaten, kartlagt naturverdier i et område ved Sørli, inntil Nøklevann, i Oslo kommune, i forbindelse med reguleringsplanarbeid i området. Hensikten med planarbeidet er å muliggjøre bruk av Sørli Gård som kommunal besøksgård gjennom omregulering av området og etablering av ny bygningsmasse for dyrehold, undervisning og kontor. Skisse av planområdet vises i figur 6.

Metode

Arbeidet har omfattet kartlegging av:

- Områder spesielt viktige for bevaring av biologisk mangfold (viktige naturtyper) etter DN-håndbok 13 (Direktoratet for Naturforvaltning 2007).
- Utvalgte naturtyper iht. Naturmangfoldloven og Forskrift om utvalgte naturtyper (Lovdata/Miljødirektoratet).
- Levesteder for rødlistearter. Rødlistekategorier følger den nye utgaven av den norske rødlista (Kålås et al. 2010). I tillegg til artsgrupper som karplanter og sopp har arbeidet omfattet en spesiell vurdering av områdets potensial for insekter
- Forekomster av svartlistearter iht. Fremmede arter i Norge - med norsk svartliste 2012 (Gederaas et al. 2012).

Tilgjengelige naturdatabaser og litteratur er gjennomgått for å samle eksisterende kunnskap om området, bl.a. Naturbase og Artskart. Feltarbeidet ble gjennomført 24.06.2014 og 15.09.2014.

Denne rapporten gir på ingen måte en fullstendig oversikt over hva som finnes av arter innenfor det undersøkte området. Derimot skal den gi et godt innblikk i hvilke naturkvaliteter området innehar.

Områdebeskrivelse

Planområdet består av kulturlandskapet rundt husmannsplassen Sørli. Sentralt i området er et tun med bolighus, en låve og et lite uthus, samt vei inn i området. Bebyggelsen ligger på en rygg som går i nord-sørlig retning. Ryggen er, utenom tunet, bevokst med skog på tidligere beitet mark, med forholdsvis ugjødsle preg. Vest og øst for ryggen er det beiter på flat og tidligere dyrket mark med mer gjødselpreg. I øst går en bekk gjennom beitemarka fra nord til sør, hvilket gir marka fuktpreg. Intensiv drift i området opphørte trolig for 40-50 år siden, og det har deretter vært sporadisk beite. Det har etter hvert blitt en del gjengroing med høyvokste og nitrogenkrevende gress og urter, samt løvtrevegetasjon. Deler av området ble hogd og restaurert tidlig på 2000-tallet, og det har siden vært beitet med storfe, hest og sau.

Bolighuset er leid ut og bebodd av privatperson. En 4H-gård har hest her, og kommer av og til på besøk med barn.

Figur 1: Sørli. Venstre: Storfe på beite sør for tunet. Høyre: Beitemark vest for tunet. Foto: Anders Thylén, 24.06.2014.

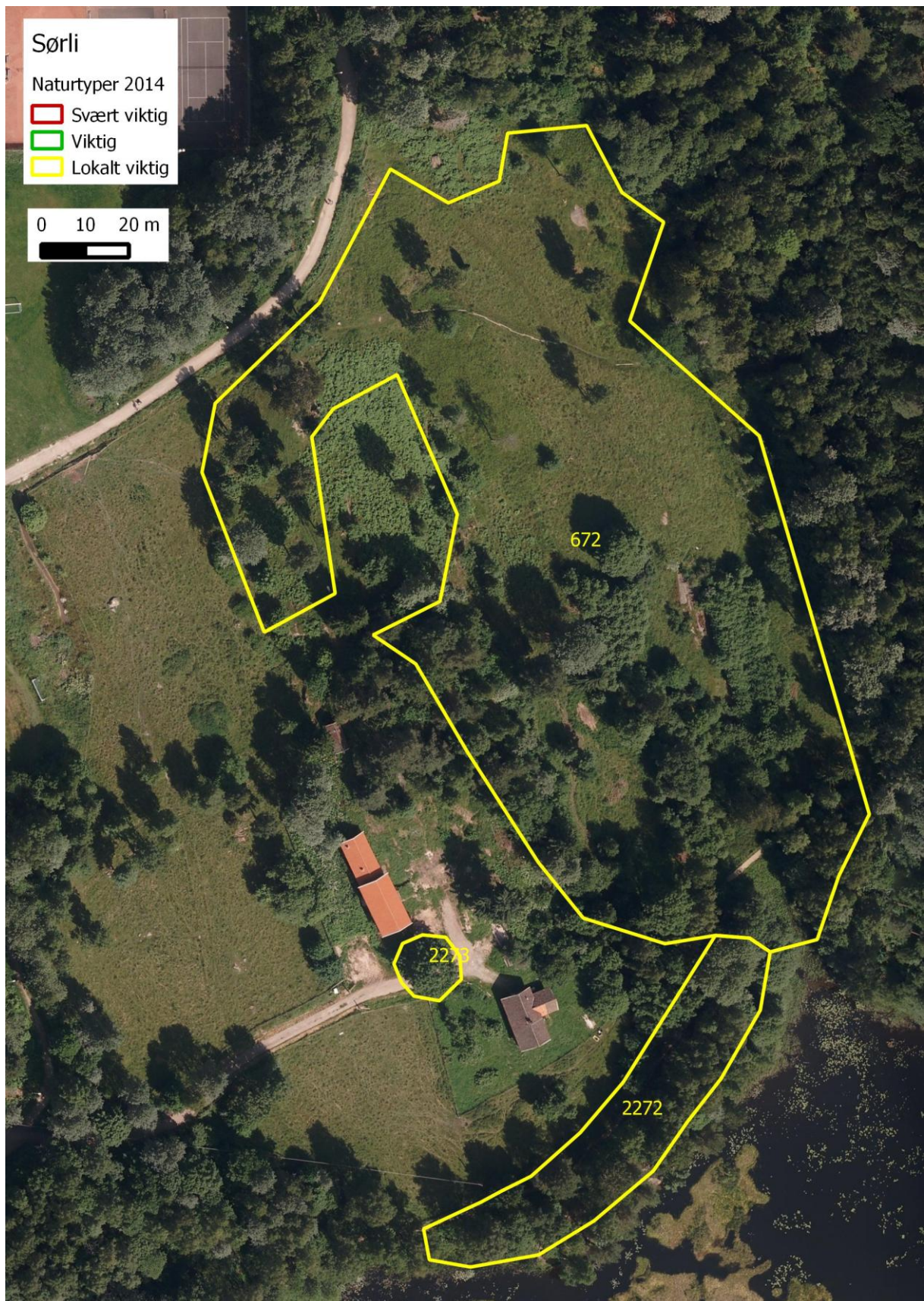
Naturtyper og naturverdier

Det er fra før registrert en naturtypelokalitet i planområdet, lokalitet BN00064697 som er registrert som naturbeitemark.

Preget av ugjødsel eng med naturengplanter er ikke veldig godt utviklet, og er tydeligst i restarealer i kantsoner mot sør og øst. Hevdet beitemark med noen naturverdier er imidlertid sjeldent i tettstedsnære områder rundt Oslo, og det er etter feltarbeid i 2014 valgt å beholde avgrensningen, om enn med noen endringer i avgrensning og beskrivelse. Beitemarken vest for tunet har ikke blitt vurdert å ha naturtypekvalitet, men også den har noe naturverdi, spesielt sett i sammenheng med helheten i kulturlandskapet rundt Sørli. I tillegg ble det ved feltarbeidet registrert to nye lokaliteter, hvorav den ene er skilt ut fra den tidligere lokaliteten. Se kart og naturtypebeskrivelser nedenfor.

Figur 2: Naturtypelokalitet 672. Til venstre hagemark på ryggen nord for tunet, og til høyre åpen eng, til dels med fukteng, mot nordøst. Foto: Anders Thylén, 2014.

Figur 3: Kartlagte naturtyper i planområdet ved Sørli.

672 Sørli BN00064697

Naturbeitemark – Fuktig fattigeng Verdi: C Areal : 15 daa

Innledning: Lokalitetsbeskrivelse opprinnelig innlagt av BØB den 02.02.2006. Beskrivelse og avgrensning revidert av BioFokus ved Anders Thylén i forbindelse med feltarbeid knyttet til reguleringsplanarbeid på oppdrag for Oslo kommune, Bymiljøetaten, i 2014.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Sørli er en gammel husmannsplass på vestsiden av Nøklevann i Oslo kommune. Berggrunnen består av granittisk til granodiorittisk gneis. Flate partier har marine sedimenter, mens ryggen har grunnlendt morene og fjell i dagen. I østre del er det lavereliggende partier med fuktpreg og et lite bekkefar som renner mot Nøklevann i sør.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Området er kartlagt som naturbeitemark av typen fattig beiteeng og beitevåteng. Arealer med fattig beitetørreng forekommer også på knauser og ryggen. I fuktengpartiene forekommer arter som skogsivaks, mjødurt, enghumbleblom, engsoleie, sølvbunke, rød jonsokblom, tistler, engreverumpe og harestarr. De lavereliggende delene mot sør er til dels tresatt med vierbusker og løvtrær. Helt i sør mot utløpet ved Nøklevann går vegetasjonen over i våtmark. Den vestre ryggen er mer eller mindre tresatt med dominans av furu og bjørk, men med innslag av flere treslag som ask, osp, hassel og rogn. Dette arealet har noe hagemarkspreg, og i partier er det litt rikere lågurtvegetasjon med arter som markjordbær, knollerteknapp, teiebær og gulaks.

Artsmangfold: Engfloraen er i hovedsak vanlig og preget av gjengroing og forholdsvis høyt nitrogennivå, og med få krevende arter. Enkelte planter av hanekam står i fuktengen i nordøst. Noe mer lågurtflora i den gjengrodde hagemarken nord for dagens bebyggelse. Det var lite beitemarkssopp å finne i 2014, kun noen eks. av liten mønjevokssopp på tørreng i sør, og potensialet vurderes som lavt. I overgangen mot våtmark i sør vokser store mengder myrkongle.

Bruk, tilstand og påvirkning: De flatere delene med marine sedimenter har i perioder vært dyrket opp. Deler av området har også vært hevdet som beite/slåttemark. Det har vært lite hevd i området de siste 50 år, og engvegetasjon var kommet langt i gjengroing på begynnelsen av 2000-tallet. Deler av området ble ryddet ca.2003, og et noe større areal rundt Sørli har siden den tid vært beitet av sau, hest og storfe. Einstape er et problem i deler av det gjenåpnede arealet i nord.

Fremmede arter: Det står en del syrin på koller i engen øst for bebyggelsen. På gårdstunet, utenfor avgrensningen, står en lerk samt noe russekål.

Del av helhetlig landskap: Beitemarken fortsetter på vestsiden av bebyggelsen, men er her mer påvirket av tidligere oppdyrking og gjødsling. Hagemarkspregede skog finnes i partier rundt kulturmarken, inkludert en egen naturtypelokalitet i sør mot vannet.

Verdivurdering: Beitemark som er i hevd, og er restaurert tidlig på 2000-tallet. Forholdsvis artsfattig, og til dels preget av tidligere gjødsling og oppdyrking. Variasjon fra fukteng til tørreng, og enkelte partier med litt mer krevende vegetasjon motiverer avgrensning som naturtype, men kun med lokal verdi (C).

Skjøtsel og hensyn: Opprettholdelse av intensivt beite av storfe, evt. kombinert med sau eller hest. Beiteareal kan gjerne utvides på ryggen sørover mot husene. Her kan en gjerne åpne noe, men bør samtidig beholde en del av tresjiktet for å bevare og utvikle et hagemarkspreg.

.....

2272 Sørli II

Hagemark – Bjørkehage Verdi: C Areal : 1,7 daa

Innledning: Lokaliteten var tidligere kartlagt som del av beitemarken på Sørli, lok. BN00064697. Ved feltarbeid i 2014, utført av BioFokus ved Anders Thylén, i forbindelse med feltarbeid knyttet til reguleringsplanarbeid på oppdrag for Oslo kommune, Bymiljøetaten, er den skilt ut som egen lokalitet.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Området ligger inntil husmannsplassen Sørli på vestsiden av Nøklevann i Oslo kommune. Den består av en liten vest-østgående rygg mellom kulturmarken i nord og vann/våtmark i sør. Berggrunnen består av granittisk til granodiorittisk gneis. Løsmasser er i hovedsak grunnlendt morene.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Lokaliteten er kartlagt som hagemark, delnaturtype rik hagemark med boreale løvtrær, men i grenseland mot fattig hagemark. Området har et tresjikt dominert av storvokst bjørk og furu, men med innslag av et lavere sjikt av bl.a. rogn og osp. Tresjiktet er fortsatt relativt åpent, spesielt i vestre deler. En del bjørker er grove, og det er noe død ved av bjørk. Vegetasjonen er av lågurttypen, og i kanten i vest med innslag av høystauder. Her vokser arter som teiebær, knollerteknapp, tiriltunge, rødkløver, hvitmaure, fuglevikke, hvitbladtistel, engknoppurt, bleikstarr, rødknapp og fagerklokke.

Artsmangfold: Dette er det mest artsrike området ved Sørli, med naturengarter som ballblom, grov nattfiol og kattefot.

Bruk, tilstand og påvirkning: Området har tidligere vært beitet, og utgjør en rest av mer åpen hagemark. Det har ikke vært i hevd på en del år, og det er en del gjengroing med yngre trær og busker.

Fremmede arter: Det er ikke registrert fremmede arter i lokaliteten.

Del av helhetlig landskap: Lokaliteten utgjør en del av kulturlandskapet rundt Sørli. Det finnes flere partier med eldre løvtrær i kantene rundt kulturmarken, hvilket gjør området funksjonelt for bl.a. hakkespetter.

Verdivurdering: Lokaliteten er liten, men har en relativt rik og variert engvegetasjon. Det er også innslag av eldre, grove trær og noe død ved. Området hevdes ikke i dag, og er til dels gjengrodd. Vurderes som lokalt viktig (C-verdi).

Skjøtsel og hensyn: Preg av hagemark med gamle trær bør opprettholdes. Det bør ryddes forsiktig i sjikt av yngre løvtrær for å få inn mer sollys. Ekstensiv skjøtsel med slått eller beite år om annet vil være positivt.

.....

2273 Sørli III

Store gamle trær – Ask Verdi: C Areal : 0,17 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt av BioFokus ved Anders Thylén i forbindelse med feltarbeid knyttet til reguleringsplanarbeid på oppdrag for Oslo kommune, Bymiljøetaten, i 2014.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten består av et tre på tunet til husmannsplassen Sørli på vestsiden av Nøklevann i Oslo kommune.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Naturtype er store gamle trær, og består av et tuntre av ask. Asken har en brysthøydiameter på ca 65 cm. Treet er bredkronet, har knudrete stamme og begynnende grov sprekkebark. Det er ikke død ved eller hulheter.

Artsmangfold: Treet har et visst potensial, spesielt på litt sikt, for arter knyttet til gamle trær, hultrær og død ved.

Bruk, tilstand og påvirkning: Treet står som tuntre på gården, og er vitalt. Treet står åpent og uten konkurranse fra annen vegetasjon.

Del av helhetlig landskap: Det finnes andre eldre løvtrær i det omkransende landskapet, i overgang mellom kulturmark og skog.

Verdivurdering: Frittstående tuntre av ask som begynner å bli stort og grovt, men som foreløpig i hovedsak mangler viktige elementer som død ved, grov bark og hulrom. Vurderes som lokalt viktig (C-verdi).

Skjøtsel og hensyn: Treet bør bevares, inkludert eventuelle døde greiner. Evt oppkommende løvkratt og busker under kronen bør fjernes.

.....

Figur 4: Naturtypelokaliteter ved Sørli. Venstre: Asketreet på tunet, lok. 2273. Høyre: Lokalitet 2272 med hagemark, til høyre i bildet, inngår ikke i dagens beiteareal.

Artsmangfold

Floraen i området er generelt ikke spesielt rik, men det finnes mindre partier og enkeltforekomster av naturengplanter og noe basekrevende urter. Det er ikke funnet rødlistearter i området. Den rikeste floraen finnes i kantsoner, framfor alt i sør mot Nøklevann, både i overganger mot våtmark og i rester av hagemarker (bl.a. lokalitet 2272). Eksempel på naturengplanter er hanekam i fuktig eng (en forekomst nordøst i lokalitet 672 og en utenfor lokalitetene i beitemarka vest for tunet), samt engknoppurt, ballblom, rødknapp, grov nattfiol og fagerklokke (alle i lok. 2272). Det var en god del sopp i området i september 2014, men i all hovedsak vanlige mykorrhiza-sopp knyttet til trærne i beitemarken.

Beitemarkssopp var nesten fraværende, kun et funn av liten mønjevokssopp.

Forekomst av et relativt stort areal med åpen eng, til dels fukteng, og spredt urtevegetasjon, gir et visst potensial for insekter som sommerfugler, bier, øyenstikkere etc. Et variert miljø med skogkanter, halvåpne hagemarker og våtmarker mot Nøklevann bidrar til dette.

Grove og hule trær har spesiell verdi for vedlevende insekter. Asketreet på gårdstunet har potensial for slike arter, spesielt på litt sikt, sammen med gamle bjørker og død ved av bjørk sør i området.

Figur 5: Artsmangfold ved Sørli. Venstre: Hanekam, en god naturengindikator, ha sparsom forekomst i området. Høyre: Eneste funn av beitemarkssopp i 2014, liten mønjevokssopp, en vanlig art. Foto: Anders Thylén.

Vilt

Fugl og annet vilt er ikke spesielt ettersøkt. Gamle løvtrær og død ved i kantsonene innebærer et visst potensial for hakkespetter og andre hulrugere. Et ungekull av flaggspett ble påvist ved befaring, og dvergspett skal tidligere være observert i området. Det er spor etter bever i området, men status per 2014 er ukjent.

Svartelistearter

Det er forholdsvis lite fremmede arter i området. På tunet ved husene står en stor lerk (SE – svært høy risiko, Gederaas 2012). Her vokser også et par tuer av russekål (SE), men disse blir bekjempet av nåværende beboer. Et bestand av syrinbusker (HI – høy risiko) står i beitemarken øst i området. I skråningen øst for tunet står et par rødhyll (SE).

Lerk er ikke et problem i dette området. Russekål bør bekjempe, og gjerne også rødhyll. En bør begrense utbredelsen av syrin i beitemarka.

Oppsummering og hensyn

Planområdet har som helhet en verdi som en rest av kulturlandskap som er restaurert og er i aktiv hevd. Utover et par mindre og rikere partier og enkeltforekomster, er de biologiske verdiene i stor grad knyttet til nevnte helhet og variasjonen i natur- og kulturlandskapet med åpent beite, halvåpen hagemark, kantsoner, fuktpartier og våtmark. Denne variasjonen og

landskapsverdien går på en større skala enn de enkelte naturtypeobjektene, men hvor disse er en viktig del.

Konsekvensvurdering av planlagte tiltak har ikke vært en del av BioFokus sitt oppdrag. Tiltaket, se figur 6, gis dermed her kun en kort omtale.

Figur 6: Skisse av tiltaket fra AT Plan& Arkitektur. Stiplet linje viser planområde, lysebrune flater er eksisterende bygninger, mørkebrun flate er planlagt driftsbygning og lysegrønn sirekl er planlagt amfiteater.

Ny driftsbygning for dyrehold er planlagt på østre del av tunet øst for eksisterende låve, på grensen til lokalitet 672. Grensen for naturtypelokaliteten er forholdsvis vag i dette området, men lokaliteten er tenkt å inkludere den til dels skogkledde skråningen ned mot den mer åpne beitemarken i øst. Det er enkelte noe grove trær i dette området som om mulig bør bevares, bl.a. en ask på ca 40 cm i brysthøydiameter (synlig som sterkt lysegrønn i figur 7). Her står også noe gran og osp, og det er ikke noe i veien for at en del av det fjernes. Det åpne og flate arealet øst på tunet i skogkanten (se bilde i figur 7) har svakt utviklet engvegetasjon med noe gjødselpreg.

Figur 7: Gårdstunet, med bygninger utenfor bildet til høyre, sett fra nord. Grense mellom tunet og lokalitet 672 går ca midt i bildet. Det er her ny driftsbygning er planlagt.

Det er generelt viktig å spare gamle løvtrær i området, da disse har stor betydning for fugl, insekter m.m.

For å ivareta engarealene må gjødsling unngås. Einstape er i spredning på deler av arealet, og bør bekjempes. Fremmede arter som russekål og rødhyll bør også bekjempes, og ytterligere spredning av syrin bør forhindres.

De hagemarkspregede arealene, både på ryggen i lok 672 og i lok 2272, hører til de biologisk rikeste delene av området. Her bør det til en forsiktig skjøtsel. Småtrær og ungt løvkratt bør ryddes for å få inn mer lys, men det bør gjøres forsiktig og over et par år for å unngå kraftig oppskudd. Arealene bør også beites eller slås, men ikke nødvendigvis årlig.

Referenser

Artsdatabanken og GBIF-Norge. 2014. Artskart.
<http://artskart.artsdatabanken.no/Default.aspx>

Direktoratet for Naturforvaltning. 2007. Kartlegging av naturtyper - verdisseting biologisk mangfold, rev. utg. DN-håndbok 13.

Direktoratet for Naturforvaltning. 2014. Naturbase.

Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.

Kålås, J.A., Viken, Å, Henriksen, S. og Skjelseth, S. (red.). 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken. Norge.

Norsk Geologisk Undersøkelse, 2014. Digitalt berggrunnskart.

<http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetning av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir to digitale rapportserier som heter BioFokus-rapport og BioFokus notat,
<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/rapport.htm>
<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/notat.htm>